

КАТРАНЖИ
Леонід Леонідович

УДК 657:334.012.64

ПОНОМАРЬОВА
Євгенія Володимирівна

**ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І
КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА**

к.е.н., доцент кафедри, декан
факультету, Донецький
Національний Технічний
Університет

**WAYS TO IMPROVE THE
ORGANIZATION OF ACCOUNTING
AND CONTROL OF SMALL BUSINESS**

магістр, Донецький
Національний Технічний
Університет

У статті здійснено уточнення поняття «мале підприємництво», систематизовано ознаки підприємств малого бізнесу. Авторами розкрито основні особливості, переваги та недоліки функціонування малих підприємств. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення фінансової звітності, яка повинна відповідати принципу раціональності як пріоритетним принципом ведення бухгалтерського обліку і звітності на малому підприємстві. Визначено перспективи розвитку підприємств малого бізнесу в Україні.

* * *

В статье осуществлено уточнение понятия «малое предпринимательство», систематизированы признаки предприятий малого бизнеса. Авторами раскрыты основные особенности, преимущества и недостатки функционирования малых предприятий. Предложены рекомендации по совершенствованию финансовой отчетности, которая должна соответствовать принципу рациональности как приоритетному принципу ведения бухгалтерского учета и отчетности на малом предприятии. Определены перспективы развития предприятий малого бизнеса в Украине.

* * *

The article clarifies the concept of "small business", systematizes the features of small businesses. The authors reveal the main features, advantages and disadvantages of small businesses. The essence of small business is investigated and efficiency of this sector of economy is proved. On the basis of this, a classification is proposed that will make it possible to simplify the choice of organizational moments when creating an enterprise. The dynamics of small business development are analyzed and the main directions of creation of effective policy of supporting small business development are highlighted. Small business is the result of the formation of market relations and a unique phenomenon that has attracted a lot of attention all over the world during the last decade. It is the engine of sustainable economic development. The emergence of new accounting approaches focused on making managerial decisions, the need to use systematic and integrated approaches to the formation of accounting and analytical indicators in order to ensure the management of financial results of small business entities based on the use of information technology, the presence of serious problems in the organization and methodology of accounting- analytical information systems and the practical need for their solution have led to the choice of the topic of research and its relevance and significance. The necessary credentials are allocated for the formation of the tax base information base. Recommendations on improvement of financial reporting, which should comply with the principle of rationality as a priority principle of accounting and reporting on a small enterprise, are offered. The prospects of development of small business enterprises in Ukraine are defined. The article contains theoretical substantiation and development of recommendations for improving accounting and control in small business enterprises.

Ключові слова: мале підприємництво; бухгалтерський облік, контроль; організація; фактори впливу

Ключевые слова: малый бизнес; бухгалтерский учет и контроль; особенности организации; факторы влияния

Keywords: small business; accounting and control; characteristics of the organization; influence factors

ВСТУП

Багатоаспектний характер надаваних суб'єктами малого бізнесу послуг веде до необхідності комплексного підходу до проблем формування відповідних систем обліку, звітності, оподаткування.

Проблеми вдосконалення економічного механізму господарювання малого та середнього бізнесу, підвищення ефективності функціонування обліку суб'єктів малого та середнього бізнесу вивчаються в країнах з розвинутою ринковою економікою. Але їх розробки і рекомендації прийнятні для малого і середнього бізнесу розвинених країн, які успішно функціонують в ринкових умовах, в той час як облік малого бізнесу України має невеликий досвід розвитку в умовах ринкової економіки.

На даний час ринкові відносини стрімко розвива-

ються, в зв'язку з цим виникає необхідність приймати своєчасні управлінські рішення, для чого потрібна правдива і точна інформація, яку можна отримати, маючи добре налагоджений бухгалтерський облік. Для успішної діяльності малих підприємств дуже важливо сформувати ефективну облікову систему, причому обмеженість фінансових і трудових ресурсів визначає специфіку побудови і роботи бухгалтерської служби організації, а також визначає форму ведення обліку, яка залежить від застосовуваної системи оподаткування [1].

МЕТА РОБОТИ – визначити ключові проблеми обліку та контролю на малих підприємствах, розробити пропозиції щодо їх усунення, а також удосконалення їх методики та організації у відповідності із сучасними вимогами до них.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, ресурси Internet, нормативно-правові акти та офіційні статистичні дані.

У роботі застосовані сучасні методи дослідження: метод структурно-логічного аналізу; системно-аналітичний метод та узагальнення теоретичного та практичного матеріалу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Економічне зростання будь-якої країни потребує максимальної зайнятості працездатного населення і стабільного економічного розвитку, сприяючи розвитку соціальної сфери та економіки безпосередньо. Розвиток малого підприємництва є одним із найважливіших напрямів розвитку економіки.

Поняття «мале підприємство» в Україні є загальновідомим відповідно до п. 7 ст. 63 Господарського кодексу України малими визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує 70 млн. грн. [2].

Аналогічні критерії щодо визначення малих підприємств містяться і в ст. 1 чинного Закону України «Про державну підтримку малого підприємництва» [5].

Серед багатьох існуючих факторів, які відображаються на організації бухгалтерського обліку малих підприємств, більшість вчених-економістів, виділяють наступні:

1. Обмежені фінансові можливості щодо залучення висококваліфікованих фахівців з бухгалтерського обліку і з інших сфер (зокрема, юриспруденції, маркетингу, менеджменту). Тут важливо знати і розуміти, що первинна постановка обліку – така ж необхідна умова при організації підприємства, як і упорядкування його установчих документів.

2. Потреба у всебічних знаннях законодавства для здійснення своєї діяльності. Для організації навіть невеликого підприємства необхідно всебічне знання іс-

нуючої законодавчої бази: цивільного, податкового, трудового, валютного, митного, зовнішньоекономічного законодавства. Відсутність відповідних знань часто використовується протилежною стороною у своїх інтересах. Недостатність правової освіти та відсутність знань з організації документообігу є сьогодні одними з найбільш актуальних проблем.

3. Невелика кількість працюючих. Оскільки обсяги діяльності не дозволяють зайняти весь робочий час співробітника виконанням виключно його спеціальних обов'язків, його просять також виконувати інші роботи, в тому числі ті, які потребують знань з інших галузей, фахівців з яких у підприємства немає. Таким чином, малі підприємства в більшому ступені потребують універсальних працівників.

4. Слабка захищеність перед податковими та іншими контролюючими органами. Відсутність можливості тримати висококваліфікованих фахівців і недосконалість існуючої судової системи призводить до того, що перевіряючий орган може здійснювати протиправні дії, змушуючи переплачувати податки, робити інші дії, які принижують персонал і інтереси суб'єктів малого підприємництва.

5. Недостатнє знання керівництвом завдань бухгалтерського обліку. В системі управління організацією бухгалтерський облік виконує функцію зворотного зв'язку, тобто надає інформацію керівнику про те, чим він керує і до яких наслідків це призводить. Двома найважливішими завданнями бухгалтерського обліку є забезпечення збереження майна та визначення результатів діяльності. Незнання цих завдань керівництвом призводить іноді до небажаних ситуацій [1].

За даними Державної служби статистики України станом на 01.01.2018 в Україні налічувалося 9187 суб'єкт господарювання, з яких 10 – це великі підприємства, 471 – середні підприємства та 8706 суб'єктів малого підприємництва, з яких 7329 – це мікропідприємства, а це 94,8 % від загальної кількості усіх підприємств (рис. 1).

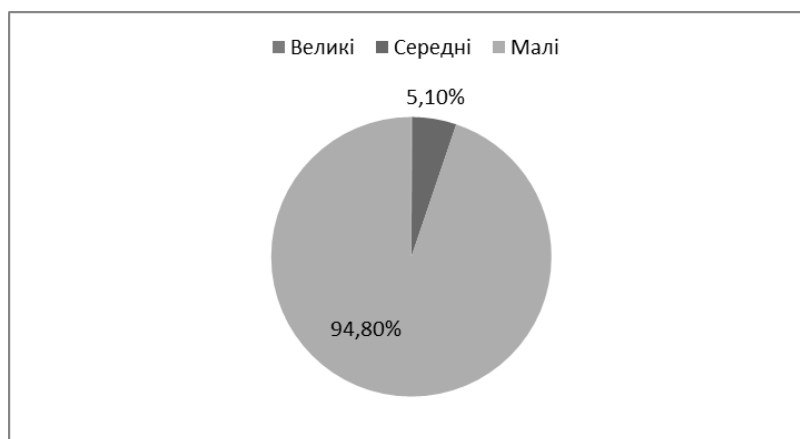

Рис. 1. Кількість підприємств з розподілом на великі, середні та малі станом на 01.01.2018 р. [3]

В Україні мале підприємництво поки ще не відіграє суттєвої ролі в забезпеченні економічного зростання, його внесок у валовий внутрішній продукт складає лише 19,2 %.

Організація обліку на малому підприємстві, як і на будь-якому іншому, вимагає налагодження чіткої системи бухгалтерського обліку, контролю і звітності.

Проте малі форми господарювання обумовлюють і ряд специфічних особливостей у застосуванні методів та прийомів бухгалтерського обліку.

Як відомо, починаючи з 01.01.2000 р. всім підприємствам, незалежно від їх організаційно-правової форми і форми власності, у тому числі і малим, необхідно вести бухгалтерський облік і складати фінан-

сову звітність згідно Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.99 р. [4]. Цей Закон визначає правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності в Україні.

Отже, з 2000 р. суб'єкти малого підприємництва ведуть бухгалтерський (фінансовий) облік відповідно до вимог Закону № 996 в такому обсязі і аналітиці, які будуть достатні для складання фінансової звітності.

Регістри бухгалтерського обліку мають складатись малим підприємством щомісяця. Підставою для записів у регістрах є первинні документи. Господарські операції заносяться до регістру бухгалтерського обліку за той місяць, у якому вони відбулися.

Методичні рекомендації передбачають два варіанти ведення регістрів: проста форма обліку, спрощена форма бухгалтерського обліку. Проста форма бухгалтерського обліку передбачає використання Журналу обліку господарських операцій. Дана форма обліку застосовується підприємствами з незначним документооборотом (кількістю господарських операцій).

Спрощена форма бухгалтерського обліку, що рекомендовано для малих підприємств з більшим обсягом документообороту (а отже, і чисельністю працюючих, і обсягом реалізації), з виробництвом готової продукції, виконанням матеріаломістких робіт та послуг, передбачає використання п'яти відомостей та оборотно-сальдової відомості.

Для організації обліку важливе значення має систематизація господарських операцій. Змінний характер кругообігу засобів у виробничо-фінансовій діяльності малих підприємств – діалектичний процес, який визначає їх динамічні, кількісні і якісні зміни на кожний даний момент відліку часу.

Фіксувати і відображати ці зміни за кожним видом засобів і предметів праці в системі бухгалтерського обліку і звітності можна лише за допомогою такого механізму, який не тільки був би достатньо оперативним щодо кількісних переміщень засобів у процесі їх кругообігу, але й адекватним стосовно якісних трансформацій у результаті виробничої діяльності. Саме цим вимогам, з певними застереженнями, відповідає план рахунків бухгалтерського обліку, на яких відображаються господарські засоби підприємств і джерела їх утворення.

Будь-який масив інформації для цілісного її сприйняття необхідно систематизувати. Тому рахунки бухгалтерського обліку класифікують, тобто систематизують за певними однорідними ознаками.

Обидві основні ознаки, за якими класифікують рахунки: за економічним змістом та за призначенням і структурою – є дуже важливими для облікового забезпечення звітності малих підприємств.

Таким чином, врахування зазначених чинників є необхідною умовою вирішення існуючих сьогодні

проблем. Особливо це потрібно враховувати при розгляді питань максимального спрощення процедур ведення бухгалтерського обліку малими підприємствами з збереженням тих завдань, які повинен виконувати облік на підприємстві.

ВИСНОВКИ

Підприємства малого бізнесу динамічно розвиваються, адаптуючись до зовнішніх умов і нововведень. Обґрунтований підхід до організації бухгалтерського обліку в організаціях, які є суб'єктами малого підприємництва, може забезпечити досить відчутне зниження трудомісткості облікових процесів, підвищення точності і оперативності обробки бухгалтерської інформації і, отже, підвищення якості прийнятих управлінських рішень.

Подальшого дослідження та вдосконалення потребує: нормативна та правова база забезпечення обліку; розробка методики обліку на малому підприємстві з урахуванням специфіки його функціонування.

Список використаних джерел

1. Айзатова М.Ф., Макарова Л.М. Особливості організації обліку на малих підприємствах в умовах адаптації до змін законодавства. *Молодий вчений*. 2014. № 5. С. 237-240.
2. Господарський кодекс України. Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [зі змін та доп.]: станом на 02 червня 2016 р. Офіційний сайт ВРУ. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV: станом на 02 червня 2016 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
5. Закон України "Про державну підтримку та розвиток малого і середнього підприємництва в Україні" від 22.03.2012 р. № 4618-VI: станом на 21 січня 2016 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
6. Papp V.V. Сучасний стан і тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. *Бізнесінформ*. 2013. № 6. С. 160-164.

References

1. Aizatova, M.F. Features of accounting organization at small enterprises in conditions of adaptation to changes in legislation. *Molodyi Vchennyi*, 2014 5, pp. 237-240. (in Ukrainian)
2. The Commercial Code of Ukraine / Code of Ukraine of 16.01.2003, № 436-IV [with changes and add]: dated June 2, 2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (in Ukrainian)
3. The State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (in Ukrainian)
4. Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine" of 16.07.1999, № 996-KhIV: dated June 02, 2016. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (in Ukrainian)
5. Law of Ukraine "On State Support and Development of Small and Medium Enterprise in Ukraine" of March 22, 2012 № 4618-VI: dated January 21, 2016. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (in Ukrainian)
6. Papp V.V. Modern Trends in Small Entrepreneurship in Ukraine. *Businessinform*. 2013. № 6, pp. 160-164. (in Ukrainian)